

Preek, gehouden in de Oude Kerk te Amsterdam, 18 juni 2017

schriftlezingen: Jesaja 12:1-6 en Matteüs 9:35-10:15. ds. Wim Brouwer.

Er is iets merkwaardigs met de evangelielezing van vanmorgen. Het begint vredelievend met het medelijden dat Jezus voelt voor de mensenmenigte die hem volgt en die hij ziet als schapen zonder herder: om dat medelijden in daden om te zetten roept Jezus de hulp in van zijn leerlingen om op weg te gaan, onreine geesten te verdrijven, zieken te genezen en zelfs doden tot leven te wekken. Maar al gauw valt er een schaduw over de tekst: ze moeten er rekening mee houden dat ze niet overal even gastvrij ontvangen zullen worden. Dan moeten ze rechtsomkeert maken, en het stof van hun voeten schudden. Het medelijden voor de schapen zonder herder is intussen al ver te zoeken. En het wordt nog erger: zij die de leerlingen niet willen ontvangen zullen in het oordeel erger gestraft worden dan de inwoners van Sodom en Gomorra, die ooit zwavel en vuur over zich heen kregen. Hoe kan deze evangelielezing zo uit de hand lopen? Hoe zijn we van Jezus grenzeloze geduldige houding van medelijden bij het strafgericht van Sodom en Gomorra terechtgekomen?

(‘Medelijden’ is het woord dat de Nieuwe Bijbelvertaling gebruikt, maar ik gebruik liever het woord ‘ontferming’. ‘Medelijden’ doet ons denken aan ‘iemand zielig vinden’ waarbij het accent ligt op degene voor wie we medelijden voelen. Het oorspronkelijke Griekse woord in deze tekst legt het accent juist op het gevoel en de houding van Jezus zelf. Niet hard en oordelend over de menigte, maar zoekend naar hun achterliggende frustraties en verlangens.)

Het verslag van de uitzending van de leerlingen van Jezus vinden we ook in het Evangelie naar Marcus. Marcus wordt algemeen beschouwd als het oudste evangelie, waarop Matteüs en Lucas zich voor een groot deel hebben gebaseerd. Als we het tiende hoofdstuk uit Matteüs naast het vergelijkbare gedeelte in het zesde hoofdstuk van Marcus leggen, valt het op dat het er bij Marcus allemaal wat rustiger en minder radicaal aan toe gaat.

Ook bij Marcus moeten de leerlingen zonder geld en goed op weggegaan, maar hun wordt wel een staf en sandalen toegestaan. Bij wie ze niet welkom zijn, moeten ze het stof van hun voeten afschudden, maar er wordt niet gesproken van het intrekken van de vredegroet en niet bedreigd met een oordeel erger dan dat waardoor Sodom en Gomorra getroffen werden. De leerlingen hebben tijdens de hele onderneming veel succes en van afwijzingen of vervolgingen wordt niet gerept. Na een tijd keren ze weer bij Jezus terug.

Het grote verschil tussen de versie van Marcus en die van Matteüs is dat bij Matteüs alles in het licht van de eindtijd wordt geplaatst. Dat wordt nog duidelijker als we hoofdstuk 10 helemaal lezen. De leerlingen worden als schapen tussen wolven gestuurd, zegt Jezus; ze zullen in de synagogen gezeseld worden, vervolgd worden, voor het gerecht gesleept en verdacht gemaakt bij de Romeinen. Binnen families zullen mensen elkaar aangeven zodat ze ter dood veroordeeld worden. Maar nog voordat zij elke stad bezocht hebben, zal de Mensenzoon terugkeren en komt er een einde aan de tijd.

Bij Marcus vinden we deze uitspraken over de eindtijd overigens ook, maar pas tegen het einde van zijn evangelie. In het algemeen is het thema van de eindtijd bij Matteüs sterker aanwezig dan bij Marcus.

In de tijd en situatie waarin Matteüs zijn evangelie schrijft is het verzet tegen de volgelingen van Jezus waarschijnlijk sterker geworden dan bij Marcus.

Wat opvalt bij Matteüs is dat de leerlingen bijna gelijk worden gesteld aan Jezus: “wie jullie ontvangt, ontvangt mij”, staat er in hoofdstuk 10 vers 40. De leerlingen worden hier als apostelen beschouwd, en daarom is het begrijpelijk dat deze lezing in de tijd na Pinksteren in het kerkelijk leesrooster voorkomt. Dat in dit hoofdstuk door Jezus gezegd wordt dat de Geest de leerlingen zal ingeven wat zij moeten zeggen in al die moeilijke situaties, past bij de tijd na Pinksteren. Dit gaat dus niet alleen over de apostelen, maar over het leven van de eerste gemeenten.

Apostel zijn en gemeente zijn in een gevaarlijke tijd, om te getuigen van het evangelie: de volgelingen van Jezus worden weerloos op weg gestuurd, met geen andere macht dan de Geest van God. Ze komen in vrede en begroeten de mensen met vrede. Maar zij zijn niet overal welkom, worden weggejaagd, vervolgd zelfs. Probeer dan niet door te drukken, is het advies, maar trek je terug, God zal het vergelden, hem is de wrake. Daaruit spreekt natuurlijk veel woede en frustratie. En de verwachting van een spoedig komende eindtijd, die in die tijd door velen gedeeld werd. Met de hoop dat het onrecht in de wereld eindelijk recht gezet zal worden.

De apocalyptische dreigingen die in het Nieuwe Testament steeds weer opduiken zullen ons niet allemaal aanspreken. Ook in het begin van de geschiedenis van de kerk was niet iedereen gelukkig met dergelijke teksten. Er bestond bij sommigen zelfs twijfel of een boek als de Openbaring van Johannes wel in de bijbel thuishoorde.

We kunnen deze heftige en gewelddadige teksten zien tegen de achtergrond van een tijd waarin men het gevoel had dat het helemaal verkeerd ging met de wereld. In samenhang daarmee kunnen we de beelden van de eindtijd ook zien als uitingen van frustratie en woede over het onrecht dat maar voortwoekert. Als wij het niet kunnen oplossen zal God toch wel een keer ingrijpen? Het is de laatste hoop in een wereld die zelf tot een verschrikking is geworden voor velen.

Of de apocalyptische gedachten ook zo sterk bij Jezus zelf leefden, is een vraag waarop we wel nooit een zeker antwoord zullen vinden. Maar omdat deze eindtijd-gedachten sterker worden in later geschreven Bijbelboeken, zouden we voorzichtig kunnen aannemen dat Jezus daarover minder uitgesproken is geweest. Hij vervloekte zijn tegenstanders niet, maar bad voor hen, zelfs voor degenen die hem ter dood brachten. Hij zag geen ongehoorzame, weigerachtige mensen, maar schapen zonder herder, onzeker, verward en stuurloos. Hij was over alle mensen met ontferming bewogen.

Zo zou het kunnen zijn, dat het begin van de lezing van vanmorgen dicht staat bij wat Jezus werkelijk gezegd heeft, terwijl de verder uitwerking door Matteüs meer onder invloed staat van de vervolgingen van de eerste gemeenten in de tijd dat hij zijn evangelie schreef.

De ontferming van Jezus over de menigte is bij uitstek een thema in het evangelie volgens Lucas, maar komt hier dus ook bij Matteüs voor.

Dat Jezus mensen als individuen benadert en hen persoonlijk wil ontmoeten, is iets dat ons kan aanspreken, omdat wij in onze cultuur het individu belangrijk vinden. Maar bijzonder is ook Jezus' geduldige en ontfermende houding tegenover de menigte: de massa.

De menigte die Jezus opzocht kende een grote verscheidenheid: gelukzoekers, sensatiezoekers, revolutionairen, mensen die jarenlang aan een ziekte leden en op genezing hoopten, verwarde mensen die rust zochten, mensen die op zoek waren naar religieuze vernieuwing en mensen die daar bang voor zijn, en zelfs mensen die uiteindelijk 'Kruisig hem' zouden roepen. Met hen allen is Jezus met ontferming bewogen.

Dat staat haaks op de levenshouding waartoe wij ons vaak laten verleiden: makkelijk oordelend over groepen die ons vreemd zijn, zonder de verscheidenheid binnen een groep of een massa te zien.

Jezus ziet achter alle onrust van de menigte die hem volgt het verlangen van vele individuen om terecht te komen als mens. Hij ziet het verlangen om een redelijk bestaan op te kunnen bouwen, om genezing te vinden, erkenning, troost en vrede.

Het is niet altijd makkelijk om te komen tot zo'n milde en ontfermende manier van kijken naar 'de massa' en daaraan vast te houden. Zelfs Jezus wordt het wel eens teveel. Dan trekt hij zich met zijn leerlingen terug op het water of wijk hij uit naar een bergtop om alleen te zijn met God.

Maar telkens daalt hij weer van zo'n berg af - en ook zijn leerlingen stuurt hij weer naar beneden -, en zoekt hij de menigte weer op. En in die menigte zoekt hij naar individuen, naar mensen met een naam en een gezicht: zoals zijn eigen leerlingen, - in dit hoofdstuk met name genoemd -, en mensen als Zacheüs, Bartimeüs, Maria van Magdala, en nog zoveel meer. Hij vindt hen allen door zijn ontferming.

In de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest,

Amen.